

รูปแบบการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงราย
เชิงพุทธบูรณาการ
Broadcasting Format of The Chiang Rai Buddhist Radio Station For
Integrated Buddhism

พระมหาณรงค์ วิจิตตธมโม (เพิ่มกลาง)

Phramaha Narong vilittadhammo (Phoemklang)^๑

พระครูวิมลศิลป์กิจ (เรืองฤทธิ์ ธนปญโญ/แก้วเปียง)

PhraKhruwimonsinlapakit (RuangrithDhanapanno/Kaewpiang)^๒

Received: August 13, 2025

Revised: December 15, 2025

Accepted: December 15, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาปัจจุบันปัญหา รูปแบบการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงราย ๒) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงรายเชิงพุทธบูรณาการ และ ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงรายเชิงพุทธบูรณาการ ที่สามารถเผยแพร่หลักธรรมให้เข้าถึงประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๒๓ รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยเรียบเรียงเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า การจัดรายการวิทยุในปัจจุบันยังประสบปัญหาในหลายด้าน ได้แก่ การขาดแคลนบุคลากร งบประมาณจำกัด ข้อจำกัดด้านเทคนิคสัญญาณ และการลดลงของผู้ฟังในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ขณะที่การนำเสนอเนื้อหายังขาดความหลากหลายและเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ การพัฒนารูปแบบการจัดรายการเชิงพุทธบูรณาการที่เน้นการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักปมาณาภิคา หลักกัลยาณมิตรธรรม และหลักโอวาทปาติโมกข์ มาบูรณาการร่วมกับวัฒนธรรมท้องถิ่นพร้อมทั้งขยายช่องทางการสื่อสารผ่านสื่อวิทยุชุมชน และสื่อโซเชียลมีเดียออนไลน์ เช่น Facebook, YouTube ซึ่งรูปแบบเชิงพุทธบูรณาการนี้จะช่วยเพิ่มศักยภาพในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงอย่างมีระบบและร่วม

^๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โทรศัพท์ ๐๘๑ ๕๕๓๖๒๕๖ E-mail : wijitdham@gmail.com

^๒ พระครูวิมลศิลป์กิจ (เรืองฤทธิ์ ธนปญโญ/แก้วเปียง), รศ. ดร.ตำแหน่ง รองเจ้าคณะอำเภอเวียงชัยผู้จัดการโรงเรียนเวียงชัยพิทยาสรรพ์ จังหวัดเชียงราย โทรศัพท์ ๐๘๔ ๖๓๘๔๖๗๑ Email: wcp2558@gmail.com



สมัยตาม B-RADIO Model ๑. B – Buddhist Principles at the Core หลักธรรมเป็นแกนกลาง ๒. R – Religious Stakeholders as Drivers กลไกดำเนินงานโดยเครือข่ายพระพุทธศาสนา ๓. A – Audience-Centered Programming การจัดรายการที่เน้นผู้ฟังเป็นศูนย์กลางรูปแบบการจัดรายการ ๔. D – Digital & Local Distribution ช่องทางเผยแพร่หลากหลาย โซเชียลมีเดียออนไลน์ และคลื่นวิทยุชุมชน ๕. I – Inspiration การสร้างแรงจูงใจ แรงแบ้นดาลใจ และออกแบบเนื้อหาเชิงสร้างสรรค์ และ ๖. O - Organization Development พัฒนาปรับปรุงตนเองและดำเนินกิจการตามเป้าหมาย เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีกว่าเดิม

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดรายการ, สถานีวิทยุ,พระพุทธศาสนา,เชิงพุทธบูรณาการ

Abstract

The objectives of this research article are as follows: 1. To study the current problems of the radio broadcasting format of the Chiang Rai Buddhist Radio Station, 2. To develop the radio broadcasting format of the Chiang Rai Buddhist Radio Station in an integrated Buddhist way, 3. To present the radio broadcasting format of the Chiang Rai Buddhist Radio Station in an integrated Buddhist way that can effectively disseminate the principles of Dhamma to the public. This is qualitative research conducted through in-depth interviews with 23 key informants from the target group. The research tool used was an in-depth interview guide, and the collected data were analyzed and presented descriptively.

The research findings revealed that current radio programming still faces several problems, including shortages of personnel, limited budgets, technical and signal limitations, and a decline in audience numbers in the digital era—particularly among younger generations. Furthermore, program content lacks variety and connection to modern lifestyles. The development of the integrated Buddhist radio programming model emphasizes applying Buddhist principles—specifically the Four Standards for Judging (Pamanika) the Seven Qualities of a Good Friend (Kalyanamitradham) and The Three Principles, Four Ideals, and Six Methods (*Ovadapatimokkha*)—integrated with local culture, while expanding communication channels through community radio and online media such as Facebook and YouTube. This integrated Buddhist model aims to enhance the potential for disseminating Buddhism, promoting morality and ethics via radio broadcasting in a systematic and contemporary manner according to the B-RADIO Model: B – Buddhist Principles at the Core: Placing Buddhist teachings as the central foundation. R – Religious Stakeholders as Drivers: Operational mechanisms driven by Buddhist networks. A – Audience-Centered Programming: Programs designed with the audience at the center. D – Digital & Local Distribution: Diverse dissemination channels, including community



radio. I -Inspiration: Creating motivation inspiration and Design creative content. O - Organization Development: Develop and improve yourself and operate your business according to your goals.

Keywords: Programming model, radio station, Buddhism, integrated Buddhist approach

๑.บทนำ

พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามาสู่ประเทศไทย ตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศกมหาราชทรงส่งสมณทูตสายที่ ๘ โดยการนำของพระโสณเถระและพระอุตระเถระมาเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ อาณาจักรสุวรรณภูมิ ก็เพื่อยังประโยชน์สุขแก่แว่นไยสัตว์ทั้งหลาย ซึ่งพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักประจำชาติไทย มีความสำคัญในด้านการพัฒนาจิตใจและการดำรงชีวิตของชาวไทยตลอดมาทุกยุคสมัย โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาจริยธรรมและคุณธรรมของประชาชนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศไทย ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงความสำคัญตอนหนึ่งไว้ว่า “จรถ ภิกขเว จาริกิ พุทฺชนฺทิตาย พุทฺชนฺสุขาย โลกาณุมภาย อตถาย ทิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानิ”^๓ ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย”^๔ นับเป็นนโยบายและเป้าหมายในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนที่พระพุทธองค์ประสงค์จะให้เกิดความผาสุกแก่ชาวประชาและเหล่าทวยเทพ เมื่อครั้งที่พระองค์ทรงประทานโอวาทแก่เหล่าพระสงฆ์สาวกคราวส่งออกไปช่วยประกาศพระพุทธศาสนาครั้งแรกที่ยึดเป็นหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตั้งแต่ครั้งพุทธกาลจวบถึงปัจจุบัน โดยพระสงฆ์สาวกได้ยึดเอาพุทธโอวาทดังกล่าวถือปฏิบัติเป็นแนวทางร่วมกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาสืบมา จะเห็นได้ว่าพระพุทธองค์ได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งกับศาสนทายาท คือ พระภิกษุผู้เผยแผ่พระธรรมที่สามารถยังประโยชน์และความสุขให้เกิดแก่ชาวโลกและทวยเทพได้อย่างแท้จริง และยังให้เกิดความเชื่อความเลื่อมใสศรัทธาเคารพนับถืออันเป็นเหตุนำไปสู่การศึกษาปฏิบัติตามคำสั่งสอนให้สามารถบรรลุถึงความสุขได้อย่างแท้จริงตามพุทธประสงค์

ดังนั้น การสร้างประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่มวลมนุษย์ นับว่าเป็นการสร้างเครือข่ายปฏิสัมพันธ์เชิงบุคคล โดยมีวัตถุประสงค์สร้างความมุ่งมั่นปลุกศรัทธาความเลื่อมใสที่จะทำให้มนุษย์มีธรรมคุ้มครองตนเอง และมีกำลังสติปัญญาพอที่จะแนะนำ ร่ำสอนผู้อื่นต่อไปได้ ส่วนการสร้างเครือข่ายงานเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น มีเหตุปัจจัยสำคัญในทางปฏิบัติหลายประการ เช่น (๑) ความเข้าใจชัดในหลักธรรมแห่งตน เห็นจริงในหลักการทางพระพุทธศาสนา สามารถชี้แจง จำแนก อธิบายเหตุผล ชี้คุณ ชี้โทษ ชี้ทางออก ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ รวมทั้งรู้จักแก้ปัญหาด้วยสติปัญญา (๒) ความรู้ในวิธีการสร้างเครือข่ายธรรม สร้างศรัทธาให้เกิดขึ้น สร้างความเข้าใจในวิธีการเผยแผ่ ให้รู้จักวิเคราะห์และรู้วิธีเข้าถึงกลุ่มคนต่างๆ รวมทั้งรู้จักการปฏิบัติตัวที่เหมาะสมอยู่ในคุณธรรมเสมอ และมีจิตใจที่เสียสละมุ่งประโยชน์สุขของมวลมนุษยชาติเป็นเป้าหมาย (๓) มีคุณสมบัติหรือคุณธรรมของผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา (๔) รู้จักเลือกพื้นธรรมที่ดีและเหมาะสมกับบุคคล คือ “นำสื่อสาระธรรม” ที่เป็นเครื่องมือเพื่อการพัฒนาคนตามหลักไตรสิกขา รวมทั้งรู้จักใช้เครื่องมือหรือวิธีการใช้สื่อที่ชาญฉลาดสมสมัย

^๓ วิ.ม. (บาลี) ๔/๓๒/๓๙.

^๔ วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

(๕) การกระจายเครือข่ายองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาให้กว้างด้วยหลักสัทธิธรรม คือ การศึกษา (ปริยัติธรรม) การประพฤติธรรม (ปฏิบัติธรรม) และการขัดเกลาตนให้บริสุทธิ์เพื่อความพ้นทุกข์ (ปฏิเวธธรรม) แต่ปัจจุบันสังคมโลกเปลี่ยนแปลงไป สังคมชุมชนมีความซับซ้อนมากขึ้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เคยใช้ได้ผลดีในอดีต ซึ่งพระภิกษุมีหน้าที่ศึกษาพระธรรมวินัยและเผยแผ่ธรรมโดยการเทศนาธรรม มีผู้คนมาวัดประจำ พระบรรยายธรรมอยู่ในวัด แต่พอยุคสังคมเปลี่ยนผู้คนต้องประกอบอาชีพมากขึ้นไม่มีเวลามาวัด ก็จะนิมนต์พระภิกษุออกไปแสดงธรรมตามสถานที่ต่างๆนอกวัด เช่น สถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ เอกชนบ้าง ชุมชนบ้าง ปัจจุบันสังคมมีความเจริญมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะทางเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนทั่วโลก การเผยแผ่พระสัจธรรมของพระภิกษุจึงต้องปรับเปลี่ยนไปใช้เทคโนโลยีสื่อสารใหม่เช่นกัน มีวิทยุกระจายเสียง เป็นต้น

วิทยุกระจายเสียง เป็นสื่อมวลชนที่มีรูปแบบของการสื่อสารทางคลื่นวิทยุ โดยคำว่า วิทยุ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงบัญญัติขึ้นเพื่อใช้แทนคำว่า เรดิโอ (Radio) ซึ่งหมายถึงการรับและส่งข่าวด้วยคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าหรือคลื่นวิทยุโดยไม่ต้องใช้สายเชื่อมต่อกันระหว่างเครื่องรับกับเครื่องส่ง ดังนั้นอาจจะกล่าวได้ว่า วิทยุกระจายเสียง หมายถึง กระบวนการส่ง สาร หรือข่าวสารในรูปของสัญญาณความถี่เสียงผนวก รวมแพร่กระจายไปพร้อมกับคลื่นวิทยุหรือคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าไปถึงกลุ่มเป้าหมายได้โดยตรง^๕ โดยรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ มาตราที่ ๔๐^๖ กล่าวว่า คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียงเป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ ซึ่งหมายถึงการจัดการระบบสื่อมวลชนเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงและเสมอภาค โดยมาตราดังกล่าวเปิดโอกาสให้ประชาชนแต่ละพื้นที่ของประเทศไทย สามารถเป็นเจ้าของสถานีวิทยุกระจายเสียงได้และยังส่งเสริมให้มีวิทยุชุมชน ดังนั้น วิทยุในส่วนของภูมิภาคก็จะมีความเป็นวิทยุท้องถิ่น (Local Station) มากขึ้น ซึ่งรูปแบบเนื้อหาของรายการจะตอบสนองกลุ่มเป้าหมาย ความสนใจของคนในท้องถิ่นเป็นสำคัญ ซึ่งสามารถเข้าถึงประชาชนได้ทั่วทุกแห่งหนในพื้นที่รัศมีออกอากาศที่ได้รับอนุญาต

สถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงราย เป็นสถานีวิทยุที่คณะสงฆ์จังหวัดเชียงรายได้ดำริจัดตั้งขึ้น ซึ่งมีพระเทพสิทธินายก อดีตเจ้าคณะจังหวัดเชียงราย อดีตเจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ และพระธรรมราชานุวัตร อดีตเจ้าคณะภาค ๖ อดีตเจ้าอาวาสวัดพระแก้ว เป็นประธานที่ปรึกษาการในดำเนินการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นสื่อในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและสารข่าวสารต่างๆ ขณะนั้นโดยมอบหมายให้อาจารย์เกษม เครือวงศ์ อาจารย์โรงเรียนพาณิชยการเชียงรายเป็นผู้รับผิดชอบในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้อง เดิมใช้ชื่อว่า พระพุทธศาสนาแห่งชาติและสังคม คลื่นความถี่ FM ๑๐๐.๗๕ MHz. ซึ่งอยู่ในกำกับมหาเถรสมาคม ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ คณะสงฆ์จังหวัดเชียงรายได้มอบหมายให้พระครูสุธีสุตสุนทร ขณะนั้นเป็น รก.ผอ.วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นผู้รับผิดชอบดูแลในการบริหารจัดการสถานีวิทยุ และได้ขอเปลี่ยนมาใช้คลื่นความถี่ FM ๙๙.๕๐ MHz.

อย่างไรก็ตาม เกิดปัญหาและขาดเทคนิคลีลาในการนำเสนอในรูปแบบใหม่ๆ ยังไม่สามารถทำให้ผู้ฟังประทับใจหรือติดตามฟัง ขาดทักษะในการใช้เครื่องมืออุปกรณ์สื่อสารสมัยใหม่ อาคารสถานที่ตั้งค่อนข้างคับ

^๕ Mediathailand, สื่อเสียงและรายการวิทยุ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

[https://www.mediathailand.org/2012/06/blog-post_03.html#:~:text=\[๒๕%20กรกฎาคม%20๒๕๖๘\],](https://www.mediathailand.org/2012/06/blog-post_03.html#:~:text=[๒๕%20กรกฎาคม%20๒๕๖๘],)

^๖ ราชกิจจานุเบกษา, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, พ.ศ.๒๕๔๐, เล่ม ๑๑๔ ตอนที่ ๕๕ ก, หน้า ๙.



แคบ ต้องอาศัยเงินบริจาคจากผู้รับฟังโดยไม่มีงบประมาณสนับสนุน ทั้งระบบอุปกรณ์สื่อสารทางเทคโนโลยีที่ใช้ต่อเนื่องมานานซึ่งไม่ทันต่อสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

จากความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษารูปแบบการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงรายเชิงพุทธบูรณาการ ด้วยการน้อมนำเอาหลักพุทธธรรม คือ หลักปมาณา หลักกัลยาณมิตรธรรม และหลักโอวาทปาติโมกข์ มาบูรณาการร่วมกับศาสตร์ความรู้ต่างๆ ผสานแนวคิดทฤษฎีการสื่อสาร เพื่อให้เกิดการพัฒนาารูปแบบการจัดรายการการเผยแผ่ธรรมะผ่านช่องทางสถานีวิทยุกระจายเสียงพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงราย อันจะส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพของบุคลากร รวมถึงการจัดและผลิตรายการ ซึ่งจะให้เกิดกระบวนการการพัฒนาศรัทธา จิตใจ ปัญญา ชุมชนสังคม โดยรูปแบบการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงราย ยังคงอยู่ภายใต้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาารูปแบบงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางสถานีวิทยุกระจายเสียง เพื่อให้เกิดประโยชน์สุข ความเจริญก้าวหน้าแก่ตนเอง ชุมชน สังคมองค์กร สอดคล้องกับยุคสมัยสังคมปัจจุบัน และเพื่อความเจริญมั่นคงของพระพุทธศาสนาสืบไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาปัจจุบันปัญหารูปแบบการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงราย

๒.๒ เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงรายเชิงพุทธบูรณาการ

๒.๓ เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงรายเชิงพุทธบูรณาการ

๓. วิธีการดำเนินการวิจัย/รูปแบบการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบการวิจัยภาคสนาม (Field-work research) โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม การวิเคราะห์ข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อศึกษาองค์ความรู้ด้านรูปแบบการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงรายเชิงพุทธบูรณาการ

๑. การวิเคราะห์เชิงเอกสาร (Documentary Analysis)

ผู้วิจัยวิเคราะห์เอกสารเรื่องเกี่ยวกับรูปแบบการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงพุทธบูรณาการ กล่าวถึงกรอบทฤษฎี และแนวคิดการวิจัย วัตถุประสงค์ ด้วยการสืบค้นข้อมูลโดยอาศัยเอกสารเป็นหลัก ด้วยวิธีการศึกษาสืบค้นข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

๑. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก และคัมภีร์ที่เกี่ยวข้องทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพระพุทธศาสนาในเชิงวิชาการ

๒. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ได้แก่ วิทยานิพนธ์ หนังสือ ตำรา บทความ วารสาร และเอกสารต่าง ๆ ข้อความที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ในงานวิจัยนี้ใช้งานที่เกี่ยวข้องของ นักวิชาการทางพระพุทธศาสนาและนักการสื่อสาร

๒. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยดำเนินการดังนี้

๑) การสัมภาษณ์พระภิกษุผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา คฤหัสถ์ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ วิทยุกระจายเสียง และการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการ ทั้งหมดจำนวน ๒๓ รูป/คน เพื่อให้ทราบถึง รูปแบบการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงทางสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงรายเชิงพุทธบูรณาการ

๒) ประมวลข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อ การนำมาใช้ในการนำเสนอรูปแบบการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงรายเชิงพุทธบูรณาการ

๓.๒ กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลเป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นการเลือกโดยพิจารณาจากการตัดสินใจของผู้วิจัยและอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ ลักษณะของกลุ่มที่เลือกเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ต้องอาศัยความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ในเรื่องนั้น ๆ ของผู้ทรงคุณวุฒิ ตามความเหมาะสม โดยผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด ๒๓ รูป/คน ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัด, รองเจ้าคณะจังหวัด, นักสื่อสารมวลชนหรือนักประชาสัมพันธ์, นักจัดรายการวิทยุ, นักวิชาการด้านศาสนา, ผู้ฟังรายการ, เจ้าหน้าที่ดูแลระบบ รวมทั้งหมด จำนวน ๒๓ รูป/คน ประกอบไปด้วย

๑. เจ้าคณะจังหวัด	จำนวน ๑ รูป
๒. รองเจ้าคณะจังหวัด	จำนวน ๑ รูป
๓. นักสื่อสารมวลชนหรือนักประชาสัมพันธ์	จำนวน ๒ คน
๔. นักจัดรายการวิทยุ	จำนวน ๕ รูป/คน
๕. นักวิชาการด้านศาสนา	จำนวน ๓ คน
๖. ผู้ฟังรายการ	จำนวน ๑๐ คน
๗. เจ้าหน้าที่ดูแลระบบ	จำนวน ๑ คน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีบทบาทอย่างมากในข้อมูลเพื่อการวิจัย ซึ่งจะต้อง สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือ ได้แก่ แบบการสัมภาษณ์ (Interview) ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเป็นการสอบถามในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย และประเด็นอื่น ๆ เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์งานวิจัย เพื่อช่วยให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ ความคิดเห็น ปัญหา ข้อเสนอแนะ

๓.๓.๑ วิธีการสร้างเครื่องมือ

๑. ข้อมูลชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ โดยศึกษาจากงานเขียนของนักวิชาการตลอดจนผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญคิด เอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น ตำรา หนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์ และผลงานวิจัย



๒. สร้างเครื่องมือตามวัตถุประสงค์ คำนึงถึงศักยภาพของการทำวิจัยในการศึกษาที่กำหนด ได้แก่ แบบการสัมภาษณ์ (Interview)

๓. นำเครื่องมือที่ได้ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๓ ท่าน รวมถึงอาจารย์ที่ปรึกษาได้ตรวจแก้ไขอีกครั้ง เพื่อตรวจสอบความชัดเจนและความถูกต้อง ตรวจสอบด้านภาษาและความเที่ยงตรง (Validity) โดยปรับข้อคำถามก่อนนำไปใช้ในงานวิจัย

๓.๓.๒ แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ที่ผู้ศึกษาพัฒนาขึ้นตามกรอบของการศึกษารูปแบบการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงรายเชิงพุทธบูรณาการ เพื่อใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น ๕ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดรายการด้วยสื่อวิทยุกระจายเสียงเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ตอนที่ ๓ สัมภาษณ์เกี่ยวกับหลักการเผยแผ่และปัญหาอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงราย

ตอนที่ ๔ สัมภาษณ์เกี่ยวกับการเสนอรูปแบบการจัดรายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงรายเชิงพุทธบูรณาการ

ตอนที่ ๕ สัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อเสนอแนะอื่น ๆ

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล "จริยธรรมวิจัยในมนุษย์"

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยใช้เครื่องมือประกอบการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวิธีการ ดังนี้

๑. ทำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงสถานที่ที่จะไปเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ที่กำหนดไว้ เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์การศึกษาวิจัย และขออนุญาตเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัย

๒. รวบรวมข้อมูลประกอบการศึกษาวิจัยให้มีความเที่ยงตรง สามารถตรวจสอบได้จึงกำหนดใช้วิธีการที่หลากหลายจากข้อมูลการศึกษา เอกสาร ตำรา วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๓. ผู้วิจัยดำเนินการนัดหมายกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ตามเวลาที่ได้ทำการนัดหมายไว้ล่วงหน้าแล้ว และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองจากกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มผู้รู้ ได้แก่ พระสงฆ์ผู้บริหาร นักวิชาการด้านการเผยแผ่ นักสื่อสารมวลชน ผู้จัดรายการ ตัวแทนกลุ่มผู้ฟัง และเจ้าหน้าที่ดูแลระบบ ดังนี้

๓.๑. วัน เวลา การสัมภาษณ์

๓.๒. สถานที่สัมภาษณ์

๓.๓. ระยะเวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์

๓.๔. วิธีการสัมภาษณ์ (การถาม, การตอบ, การจดบันทึกคำตอบ)

๔. ศึกษาพฤติกรรมโดยการสังเกตและสอบถามจากกลุ่มเป้าหมาย โดยการสนทนาพูดคุยเพื่อให้เกิดความคุ้นชินและผ่อนคลาย แล้วสังเคราะห์ออกมาเป็นแนวทางนำไปใช้ในการออกแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง

๕. หลังจากทำการสัมภาษณ์เสร็จสิ้น ผู้วิจัยกล่าวขอบคุณและทำการนัดหมายการสัมภาษณ์ต่อเนื่อง แต่ในกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญไม่สะดวกในการสัมภาษณ์มากกว่า ๑ ครั้ง ผู้ศึกษาจะขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการโทรศัพท์ติดต่อสอบถามเพิ่มเติมหากข้อมูลที่ได้ยังไม่ชัดเจน

๖. วิเคราะห์ รวบรวมข้อมูล สรุปผล และจัดพิมพ์รายงานการวิจัยที่ดำเนินการตามประเด็นแล้ว จัดพิมพ์ตามรูปแบบฉบับการรายงานวิจัยของทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อดำเนินการไปตามลำดับของการรายงานความคืบหน้างานวิจัย รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เพื่อขอรับคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิของทางสถาบันเพื่อปรับปรุงแก้ไขก่อนเป็นฉบับสมบูรณ์

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อได้รับข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากการวิเคราะห์จากเอกสารประกอบกับข้อมูลที่ได้จากวิธีการเก็บข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary sources) เพื่อนำมาวิเคราะห์ ด้านเนื้อหาของการวิจัยโดยศึกษาเอกสารคัมภีร์ในพระไตรปิฎก อรรถกถา รวมทั้งศึกษา แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการวิเคราะห์รูปแบบการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาเชียงใหม่พุทธบูรณาการ และผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ หลังจากนั้นผู้วิจัยยืนยันความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูล ด้วยการให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษา และบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษาตรวจสอบและรับรองความถูกต้อง และนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในวงกว้าง โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

๑. นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาเรียบเรียงให้เป็นระบบระเบียบพร้อมที่จะนำไปวิเคราะห์ต่อไป ขั้นตอนนี้ ได้แก่ การจัดบันทึกใหม่ และพิมพ์ข้อมูลลงในเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อเตรียมไปสู่การให้ความหมายข้อมูลการจัดหมวดหมู่ และการวิเคราะห์ในขั้นสุดท้ายต่อไป

๒. ให้ความหมายกับข้อมูล (Conceptualizing the data) ในขั้นตอนนี้ได้อาศัยการตีความจากข้อมูลเบื้องต้นให้เป็นข้อความที่สื่อความหมายของผู้ให้ข้อมูล

๓. จัดหมวดหมู่ความหมายของข้อมูล (Categorize the Concepts) เป็นขั้นการนำเอาความหมายที่ให้ได้มาจัดเป็นหมวดหมู่ จากนั้นนำความหมายที่จัดหมวดหมู่แล้วมาตีความสร้างรูปแบบอุปนัย

๔. วิเคราะห์และสรุปรวบรวมความหมายให้ได้ความรู้ตามจุดมุ่งหมายของการวิจัยซึ่งในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อสรุปต่าง ๆ มาเชื่อมโยงกันจนเกิดเป็นโครงสร้างของข้อสรุปที่สามารถตอบปัญหาในการวิจัย ทั้งนี้ ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะที่มุ่งเน้นให้เกิดกรอบแนวคิดเพื่อการพัฒนาต่อไป

๔. ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง “รูปแบบการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงรายเชิงพุทธบูรณาการ” การจัดรายการวิทยุกระจายเสียงเชิงพุทธบูรณาการ เป็นความร่วมมือของหลายภาคส่วน ทั้งฝ่ายสงฆ์ ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ และประชาชน ซึ่งล้วนมีบทบาทร่วมกันในการกำหนดทิศทางการสื่อสารศาสนาให้มีคุณภาพ เข้าถึงง่าย และมีความหมายในบริบทชุมชนท้องถิ่นซึ่งจะได้สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

๔.๑ ปัญหารูปแบบการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงราย



การบริหารจัดการกิจการงานของคณะสงฆ์ในเขตปกครองจังหวัดเชียงรายเป็นงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการธำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาในระดับท้องถิ่น ซึ่งการทำงานด้านการเผยแผ่ประกาศพระธรรมคำสอนก็ถือได้ว่าเป็นกลไกหลักที่มีบทบาทสำคัญและมีความโดดเด่นมาโดยตลอดทุกยุคสมัย ด้วยเป็นงานที่ส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ เกิดความรักความสามัคคี มีศีลธรรม มีคุณธรรม มีความเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และอยู่ร่วมกันได้อย่างร่มเย็นเป็นสุข

การบริหารกิจการงานคณะสงฆ์ปัจจุบันแม้จะมีโครงสร้างชัดเจนตามพระราชบัญญัติ เช่น บุคลากรที่รับผิดชอบงานสนองงานคณะสงฆ์ที่มีจำนวนจำกัด ส่งผลให้การทำงานไม่ต่อเนื่อง ขาดความคล่องตัว ขาดความยืดหยุ่นในการแก้ไขปัญหา การพัฒนาเชิงยุทธศาสตร์ที่ยังไม่ค่อยสอดคล้องกับยุคสมัยเทคโนโลยี วิธีการดำเนินชีวิต และบริบทชุมชนสังคม โดยเฉพาะในยุคสมัยที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม โดยเฉพาะการจัดรายเผยแผ่ธรรมะทางสถานีวิทยุกระจายเสียงพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงราย ซึ่งกำเนิดขึ้นมาจากร่วมแรงร่วมใจของกลุ่มชาวพุทธในพื้นที่ทั้งพระสงฆ์ องค์กรชาวพุทธ และพุทธศาสนิกชนทั่วไป โดยมีวัตถุประสงค์เป้าหมายหลัก คือ การเผยแผ่พระธรรมคำสอนให้แก่ประชาชนในพื้นที่ผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียง ทว่าจากการดำเนินงานที่ผ่านมา ได้พบข้อจำกัดและปัญหาอุปสรรคในหลายมิติที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย คือ ด้วยเป็นสถานีวิทยุประเภทบริการชุมชน จึงมีข้อจำกัดทางเทคนิคของเครื่องส่งที่มีกำลังส่งน้อย ตามข้อกำหนดของกฎหมาย ส่งผลให้สัญญาณคลื่นไม่ครอบคลุมพื้นที่ โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ห่างไกลซึ่งมักประสบปัญหาสัญญาณถูกรบกวนและขาดหายบ่อย ข้อจำกัดด้านบุคลากรและทีมงานที่มีจำนวนน้อย ข้อจำกัดด้านงบประมาณที่ต้องอาศัยการบริจาคปัจจัยจากผู้ฟัง จึงเป็นอุปสรรคทั้งต่อการพัฒนาอุปกรณ์เครื่องมือให้มีประสิทธิภาพในการออกอากาศ รวมถึงเป็นข้อจำกัดต่อการพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะและเทคนิคในการผลิตสื่อเชิงสร้างสรรค์ในรูปแบบใหม่ๆ ที่จะสามารถทำหน้าที่จัดรายการหรือผลิตเนื้อหารายการได้อย่างมีคุณภาพและน่าสนใจ

๔.๒ พัฒนารูปแบบการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงรายเชิงพุทธบูรณาการ

การจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงรายมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าไปสู่ประชาชนในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุและผู้สนใจธรรมะที่ยังคงรับฟังสื่อวิทยุอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม จากสภาพปัญหาที่พบในการดำเนินงานที่ผ่านมา เช่น ข้อจำกัดด้านบุคลากร งบประมาณ อุปกรณ์ที่ล้าสมัย และการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ทำให้รูปแบบการจัดรายการที่ใช้อยู่ โดยเน้นการผสมผสานหลักธรรมกับเทคนิคการสื่อสารสมัยใหม่ เพื่อให้เนื้อหาธรรมะสามารถเข้าถึงผู้ฟังได้หลากหลายกลุ่ม ทั้งในด้านความเข้าใจ ความน่าสนใจ และความเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน การจัดรายการวิทยุกระจายเสียงในจังหวัดเชียงรายมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปสู่ประชาชนในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุและผู้สนใจธรรมะที่ยังคงรับฟังสื่อวิทยุอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นแนวทางที่สำคัญในการยกระดับคุณภาพของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเน้นการผสมผสานหลักธรรมเข้ากับศาสตร์การสื่อสารมวลชนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้เนื้อหาธรรมะสามารถเข้าถึงผู้ฟังได้หลากหลายกลุ่ม ทั้งในด้านความเข้าใจ ความน่าสนใจ และความเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันซึ่งผู้วิจัยจะได้อธิบายการพัฒนาแนวทางการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงโดยใช้แนวพุทธบูรณาการ เป็นกลยุทธ์ที่สามารถยกระดับการ

เผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงรายให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในบริบทของสังคมท้องถิ่นที่ยังคงมีความผูกพันกับวิถีชีวิตแบบพุทธอย่างลึกซึ้ง

๔.๓ รูปแบบการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงรายเชิงพุทธบูรณาการ

การจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงรายมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาไปสู่ประชาชนในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุและผู้สนใจธรรมะที่ยังคงรับฟังสื่อวิทยุอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม รูปแบบการจัดรายการที่ใช้อยู่ในปัจจุบันยังมีข้อจำกัดหลายประการ ทั้งในด้านเนื้อหา เทคนิคการนำเสนอ และการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยด้วยเหตุนี้ การพัฒนารูปแบบการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงเชิงพุทธบูรณาการจึงเป็นแนวทางที่สำคัญในการยกระดับคุณภาพของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเน้นการผสมผสานหลักธรรมเข้ากับศาสตร์การสื่อสารมวลชนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้เนื้อหาธรรมะสามารถเข้าถึงผู้ฟังได้หลากหลายกลุ่ม ทั้งในด้านความเข้าใจ ความน่าสนใจ และความเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันแนวทางนี้ยังเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมจากชุมชนและเครือข่ายชาวพุทธในการผลิตรายการที่มีคุณภาพ และสามารถเป็นต้นแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน ทั้งยังช่วยส่งเสริมความสามัคคี ความเข้าใจ และจิตสำนึกที่ดีในสังคมผ่านสื่อที่เข้าถึงได้ง่ายและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่จังหวัดเชียงรายซึ่งรูปแบบการพัฒนาการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงราย การจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงรายในแนวทางเชิงพุทธบูรณาการ เป็นการประยุกต์ใช้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเข้ากับกระบวนการสื่อสารมวลชนอย่างสร้างสรรค์และมีเป้าหมาย เพื่อให้การเผยแผ่ธรรมะสามารถเข้าถึงประชาชนในทุกกลุ่มวัยได้อย่างลึกซึ้งและมีความหมาย โดยเฉพาะในบริบทของจังหวัดเชียงรายซึ่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนแนวทางนี้เน้นการผสมผสานหลักธรรม

การจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงรายในแนวทางเชิงพุทธบูรณาการ เป็นกระบวนการเผยแผ่พระธรรมคำสอนที่ผสมผสานหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับศาสตร์การสื่อสารร่วมสมัยอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ธรรมะเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มวัยในพื้นที่ได้อย่างลึกซึ้งและยั่งยืน ทั้งยังสอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมล้านนาและวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นแนวทางการจัดรายการดังกล่าวประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญหลายประการ ได้แก่ การกำหนดกลุ่มเป้าหมายอย่างชัดเจน เช่น ผู้สูงอายุ เยาวชน หรือประชาชนทั่วไป เพื่อปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับพื้นฐานความรู้และความสนใจของผู้ฟัง การออกแบบเนื้อหาธรรมะให้หลากหลาย โดยเน้นหลักธรรมสำคัญ พร้อมเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน การครองเรือน การทำงาน และการอยู่ร่วมในสังคมรูปแบบรายการควรมีความหลากหลาย ทั้งรายการบรรยายธรรมะ รายการสนทนาธรรมะ รายการกิจกรรมธรรมะ และรายการธรรมะบันเทิง เช่น นิทาน เพลงธรรมะ หรือละครเสียง เพื่อสร้างความน่าสนใจและอรรถรสในการรับฟัง ผู้จัดรายการควรเป็นพระสงฆ์หรือฆราวาสที่มีความรู้ทางธรรมะ มีทักษะการสื่อสาร และบุคลิกภาพที่น่าเคารพ พร้อมใช้ภาษาที่เรียบง่าย ฟังเข้าใจง่าย และมีน้ำเสียงที่สงบ สุภาพ

๕. การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงรายเชิงพุทธบูรณาการ เป็นรูปแบบที่สะท้อนถึงความพยายามในการเผยแผ่พระธรรมคำสอนให้เข้าถึงประชาชนใน

ระดับชุมชนอย่างลึกซึ้งและมีความหมาย โดยการอภิปรายผลจากการศึกษาและข้อมูลภาคสนามซึ่งรูปแบบดังกล่าวมีจุดเด่นหลายประการที่ควรส่งเสริม และมีข้อพิจารณาเพื่อการพัฒนาในอนาคตซึ่งมีรายละเอียดต่อไปนี้

๕.๑ ปัญหารูปแบบการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัด เชียงราย

การจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงราย แม้จะมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการเผยแผ่พระธรรมคำสอนสู่ประชาชนในระดับชุมชน แต่จากการศึกษาภาคสนามและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า รูปแบบการดำเนินงานยังเผชิญกับปัญหาและข้อจำกัดหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการสื่อสารธรรมะอย่างแท้จริง หนึ่งในปัญหาสำคัญ คือ การบริหารจัดการ ซึ่งเกิดจากโครงสร้างการบริหารที่ยังไม่เป็นระบบ ส่งผลให้การผลิตรายการขาดความต่อเนื่องและไม่สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างทันท่วงที นอกจากนี้ยังพบว่า การจัดระบบสัญญาณคลื่นวิทยุ ยังมีข้อจำกัดด้านเทคนิค เช่น ความแรงของสัญญาณไม่ครอบคลุมพื้นที่ และอุปกรณ์ที่ใช้ยังไม่ทันสมัยเพียงพอ ทำให้การออกอากาศไม่ราบรื่นและขาดความน่าสนใจในสายตาผู้ฟังอีกประเด็นที่สำคัญคือ งบประมาณในการดำเนินงาน ซึ่งยังไม่เพียงพอต่อการพัฒนารูปแบบรายการให้มีความหลากหลายและทันสมัย โดยเฉพาะการผลิตเนื้อหาที่ต้องใช้บุคลากรที่มีความรู้ทั้งด้านธรรมะและด้านการสื่อสาร สื่อสาร และประเด็นสำคัญ คือ พบว่า การขาดบุคลากรและทีมงาน ผู้จัดรายการที่มีอยู่ปัจจุบันยังขาดทักษะและเทคนิคการถ่ายทอดเนื้อหาในรูปแบบใหม่ ๆ ให้น่าสนใจ ให้เข้าใจง่าย รวมถึงยังขาดทักษะในการใช้เทคโนโลยีสื่อสารสมัยใหม่ เพื่อให้สามารถเข้าถึงผู้ฟังทุกกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประเด็นการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะเยาวชนและผู้ฟังรุ่นใหม่ ยังเป็นข้อจำกัด **ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า** เนื่องจากรูปแบบรายการยังเน้นการบรรยายธรรมะในลักษณะดั้งเดิม ขาดการปรับเนื้อหาให้เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันหรือประเด็นร่วมสมัย ส่งผลให้ผู้ฟังบางกลุ่มรู้สึกว้าธรรมะเป็นเรื่องไกลตัวและไม่สามารถนำไปใช้ได้จริง ซึ่งปัญหาของรูปแบบการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงราย สะท้อนถึงความจำเป็นในการปรับปรุงพัฒนาทั้งด้านโครงสร้างการบริหาร เทคโนโลยีการออกอากาศ การพัฒนาบุคลากร ช่องทางเทคโนโลยีการออกอากาศ และการออกแบบเนื้อหาให้สอดคล้องกับบริบทของผู้ฟังในยุคปัจจุบัน เพื่อให้การเผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อวิทยุสามารถเป็นพลังสร้างสรรค์ที่เข้าถึงใจประชาชนได้ **ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูโสภณธรรมวิภาช เอี่ยมบึงลำ** วิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการจัดรายการวิทยุเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาของนักจัดรายการวิทยุชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่าง ผลการวิจัย พบว่า คนไทยไม่ให้ความสนใจการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเท่าที่ควร นักจัดรายการวิทยุต้องมีความรู้เรื่องธรรมะเป็นอย่างดี ใส่ใจผู้ฟัง มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง จัดรายการทันกับเหตุการณ์ได้ดี ช่วยกล่อมเกลาคคนในชุมชน สร้างแรงจูงใจ ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีและจะทำให้พระพุทธศาสนากลับมาเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนามนุษย์ มีการจัดอบรมเนื้อหาธรรมะให้กับนักจัดรายการวิทยุอย่างสม่ำเสมอ อุปกรณ์เครื่องส่งวิทยุล้ำสมัย ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ นักจัดรายการขาดทักษะในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ กลุ่มวัยรุ่นเยาวชนและเด็กไม่ฟังธรรมะ นโยบายของรัฐขาดความชัดเจน^๗

๕.๒ การพัฒนารูปแบบการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัด เชียงรายเชิงพุทธบูรณาการ

^๗ พระครูโสภณธรรมวิภาช เอี่ยมบึงลำ, การพัฒนาการจัดการจัดรายการวิทยุเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาของนักจัดรายการวิทยุชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่าง, *ดุษฎีบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์*, มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๖๐, บทคัดย่อ.

การพัฒนาแบบแผนการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงรายในแนวทางเชิงพุทธบูรณาการ เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการเผยแผ่พระธรรมคำสอนให้เข้าถึงประชาชนในระดับชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ **พบว่า** การผสมผสานหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับรูปแบบการสื่อสารร่วมสมัย เพื่อให้เกิดความเข้าใจและแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรมจากผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดรายการที่ได้รับการพัฒนาประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ๖ ด้าน ได้แก่ กลุ่มเป้าหมาย เนื้อหาธรรมะ ผู้ดำเนินรายการ รูปแบบรายการ ภาษาและเสียง และช่องทางการเผยแพร่ โดยกลุ่มเป้าหมายหลักคือผู้สูงอายุและประชาชนทั่วไปที่สนใจธรรมะ เนื้อหาธรรมะเน้นหลักปมาณา ๔ ซึ่งเป็นหลักธรรมพื้นฐานที่สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นรูปธรรมผู้ดำเนินรายการควรเป็นพระสงฆ์หรือฆราวาสที่มีความรู้ทางธรรมะและทักษะการสื่อสาร **ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า** รูปแบบรายการแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท ได้แก่ รายการบรรยายธรรมะ รายการสนทนาธรรมะ รายการกิจกรรมธรรมะ และรายการธรรมะบันเทิง ซึ่งช่วยสร้างความหลากหลายในการนำเสนอและตอบสนองต่อความสนใจของผู้ฟังในกลุ่มต่าง ๆ ด้านภาษาและเสียงควรใช้ภาษาที่เรียบง่าย ฟังเข้าใจง่าย มีดนตรีประกอบเพื่อสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและน่าติดตาม ส่วนช่องทางการเผยแพร่ควรครอบคลุมทั้งคลื่นวิทยุ FM/AM และสื่อออนไลน์ เช่น Facebook, YouTube, เว็บไซต์ และวิทยุออนไลน์ เพื่อให้สามารถเข้าถึงผู้ฟังได้อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง ซึ่งการพัฒนาแบบแผนการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงรายเชิงพุทธบูรณาการ เป็นการสร้างสื่อธรรมะที่มีชีวิตชีวา เข้าถึงง่าย และเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ได้ ซึ่งการเผยแผ่ที่เข้าถึงเป้าหมายได้ผลมักเริ่มต้นมาจากความเลื่อมใสศรัทธา **ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสุเทพ ฉันทสุโท (มะแป้นไพร)** เรื่อง ปมาณา ๔ ของพระเถระผู้เป็นเอตทัคคะด้านการเผยแผ่ พบว่า ปมาณา ๔ หลักเกณฑ์ในใจที่ชีวิตเพื่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในบุคคล ๔ ประเภท ได้แก่ รูปร่างปมาณา เป็นการถือเอารูปร่างที่มองเห็นเป็นประมาณในใจให้เกิดความศรัทธา โสฬสปมาณา เป็นการถือเอาเสียงที่ได้ยินเป็นประมาณในใจให้เกิดความศรัทธา ลูขัปปมาณา เป็นการถือเอาสิ่งของเครื่องใช้และความเป็นอยู่ที่มองเห็นเป็นประมาณในใจให้เกิดความศรัทธา และธัมมปมาณา เป็นการถือเอาธรรมที่พิจารณาเป็นประมาณในใจให้เกิดความศรัทธาเหล่าพุทธบริษัทศรัทธา ยกเว้นเพียงธัมมปมาณิกาท่านั้นที่เป็นไปเพื่อหนทางแห่งความสุขอย่างแท้จริง^๔ ซึ่งความเลื่อมใสศรัทธาจะส่งผลต่อการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันด้วยอาศัยหลักพุทธธรรมเชื่อมโยงผสานจิตโดยความเป็นผู้มีคุณสมบัติแห่ง “กัลยาณมิตรธรรม” ที่เพียบพร้อมสามารถที่จะช่วยแนะนำบอกสอน ชี้แจง ชี้ช่องทาง เป็นแรงจูงใจ หรือเป็นแบบอย่างให้ผู้อื่นได้พัฒนาอบรมตนอย่างถูกต้องตามธรรม**ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประทีป พิษทองกลาง** เรื่อง รูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร มีกระบวนการปรึกษา ๔ ขั้นตอน (๔ ส) ได้แก่ ๑) สร้างศรัทธา ๒) สนทนาเปิดใจ ๓) เสริมธรรมเสริมปัญญา ๔) แสวงหาสันติ โดยมีแนวปฏิบัติ ๑๒ ประการ ของผู้ให้การศึกษาและผู้ขอรับการปรึกษา ได้แก่ ๑) เพียบพร้อมด้วยปัญญา ๒) ปฏิปทาน่าเลื่อมใส ๓) ผู้นำจิตใจแห่งการภาวนา ๔) จิตอาสาเกื้อกูล ๕) เกื้อหนุนความคิด ๖) ร่วมจิตแก้ปัญหา ๗) มุ่งมั่นพัฒนาตน ๘) ดำรงตนตามมรรคา ๙) วิปัสสนาเสริมชีวิต ๑๐) กระบวนการคิดแบบคาย ๑๑)

^๔ พระมหาสุเทพ ฉันทสุโท (มะแป้นไพร), ปมาณา ๔ ของพระเถระผู้เป็นเอตทัคคะด้านการเผยแผ่, **พุทธศาสนมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), บทคัดย่อ.



เดินตามสายสัมพันธ์ ๑๒) มิฉฉาพิณภูมิบุปผาน^๔ การที่ได้รับคำชี้แนะและฟังคำสอนจากผู้สื่อสารประกาศธรรมเป็นเครื่องมือช่วยสนับสนุนสำหรับปรับปรุงและพัฒนาให้มีเจริญก้าวหน้าทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร และเป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามองค์ธรรมเป้าหมายที่เป็นเสมือนแผนที่แกนกลางของนักเผยแผ่ประกาศธรรมตามแบบที่พระพุทธองค์ทรงวางหลักเกณฑ์ไว้ใน “โอวาทปาติโมกข์” ซึ่งเนื้อหาตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งกรอบศีล สมาธิ และปัญญา อันเป็นต้นแบบในการกำหนดรูปแบบการพัฒนาการจัดหรือการผลิตรายการทางวิทยุพระพุทธศาสนาตามกระบวนการสื่อสารให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ทั้งด้านพัฒนาตน ชีวิต ชุมชน สังคม ศรัทธา จิต และปัญญา

๕.๓ รูปแบบการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงรายเชิง

พุทธบูรณาการ

รูปแบบการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงรายในแนวทางเชิงพุทธบูรณาการ เป็นการประยุกต์ใช้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเข้ากับกระบวนการสื่อสารร่วมสมัยอย่างสร้างสรรค์ พบว่า การเผยแผ่ธรรมะให้เข้าถึงประชาชนในทุกกลุ่มวัยอย่างลึกซึ้งและมีความหมาย โดยเฉพาะในบริบทของจังหวัดเชียงรายซึ่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน รูปแบบการจัดรายการที่มีประสิทธิภาพควรประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ๖ ด้าน ได้แก่ กลุ่มเป้าหมาย เนื้อหาธรรมะ ผู้ดำเนินรายการ รูปแบบรายการ ภาษาและเสียง และช่องทางการเผยแพร่ โดยกลุ่มเป้าหมายหลักคือผู้สูงอายุ เยาวชน และประชาชนทั่วไปที่สนใจธรรมะ เนื้อหาธรรมะเน้นหลักปมาณิกา **ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า** รายการบรรยายธรรมะ รายการสนทนาธรรมะ รายการกิจกรรมธรรมะ และรายการธรรมะบันเทิง ซึ่งช่วยสร้างความหลากหลายในการนำเสนอและตอบสนองต่อความสนใจของผู้ฟังในกลุ่มต่าง ๆ ด้านภาษาและเสียงควรใช้ภาษาที่เรียบง่าย ฟังเข้าใจง่าย มีดนตรีประกอบเพื่อสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและน่าติดตาม ส่วนช่องทางการเผยแพร่ควรครอบคลุมทั้งคลื่นวิทยุ FM/AM และสื่อโซเชียลมีเดียออนไลน์ เช่น Facebook, YouTube, เว็บไซต์ และวิทยุออนไลน์ เพื่อให้สามารถเข้าถึงผู้ฟังได้อย่างทั่วถึง **ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอชิรญา สุภาเดช วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจังหวัดนครราชสีมา มี พบว่า** จังหวัดนครราชสีมาจัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พศ.๒๕๔๐ มาตรา ๔๐ คลื่นความถี่วิทยุอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกิจการวิทยุและโทรคมนาคม ต้องปฏิบัติตาม กสทช. อย่างเคร่งครัด ส่วนใหญ่ได้รับสัญญาณการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย (ส่วนกลาง) ซึ่งเป็นการเทศน์ บรรยายธรรม การแสดงธรรมที่เกี่ยวกับคำสอนของพระพุทธเจ้า และสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับวันสำคัญทางศาสนา ซึ่งสถานีวิทยุพระพุทธศาสนา มจร.วิทยาเขตนครราชสีมา ได้ผลิตรายการเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา

^๔ ประทีป พิชทองกลาง, รูปแบบการศึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร, วารสารปรัชญาและศาสนา, กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ ก.ค. - ธ.ค. ๒๕๖๑, หน้า ๗๕.

โดยมีพระสงฆ์หรือฆราวาสเป็นผู้ดำเนินการ มีช่างเทคนิคทำหน้าที่ผลิตรายการออกอากาศสด และรายการบันทึกเทป^๑

๖. สรุป/องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ได้สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบและแนวทางการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงที่ส่งเสริมพระพุทธศาสนาอย่างบูรณาการในบริบทของจังหวัดเชียงราย เป็นการประยุกต์ใช้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเข้ากับกระบวนการสื่อสารร่วมสมัยอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้การเผยแผ่ธรรมะสามารถเข้าถึงประชาชนในทุกกลุ่มวัยได้อย่างลึกซึ้งและมีความหมาย โดยเฉพาะในบริบทของจังหวัดเชียงรายซึ่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวทางนี้มุ่งเน้นการผสมผสานหลักธรรมเข้ากับรูปแบบรายการที่หลากหลาย ทั้งการบรรยายธรรมะ การสนทนา การเล่าเรื่องธรรมะผ่านนิทานบันเทิง หรือการนำเสนอธรรมะร่วมกับข่าวสารและประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้ผู้ฟังสามารถเชื่อมโยงคำสอนกับชีวิตจริงได้อย่างเป็นรูปธรรมโดยมีองค์ความรู้สำคัญที่ได้จากการวิจัย คือ B-RADIO โมเดลดังนี้

๑. B – Buddhist Principles at the Core หลักธรรมเป็นแกนกลาง คือ การยึดหลักพุทธธรรมเป็นหัวใจหลัก ได้แก่ หลักปมาณา ๔, หลักกัลยาณมิตรธรรม ๗, หลักโฆวาทปาทิโมกข์ (หลักการ ๓ อุดมการณ์ ๔ วิธีการ ๖), นำเสนอด้วยการผสมผสานธรรมะกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ธรรมคำว ธรรมคำเมือง และกระบวนการสื่อสาร

๒. R – Religious Stakeholders as Drivers กลไกดำเนินงานโดยเครือข่ายพระพุทธศาสนา กลไกสำคัญในการดำเนินงาน คณะสงฆ์ + องค์กรพุทธศาสนา + พุทธศาสนิกชนในพื้นที่ทำงานร่วมกันอย่างมีระบบ สร้างเนื้อหาร่วมและสนับสนุนการผลิตรายการ

๓. A – Audience-Centered Programming การจัดรายการที่เน้นผู้ฟังเป็นศูนย์กลางรูปแบบการจัดรายการ รายการหลักธรรมะ : แสดงธรรมบรรยาย ตอบปัญหาธรรมะ, รายการเสริมสร้างศีลธรรม : นิทานธรรมะ เพลงธรรมะ สารคดีชีวิต, รายการแบบมีส่วนร่วม : เปิดสายถาม-ตอบ รับฟังความคิดเห็นผู้ฟังแทรกคติธรรมในชีวิตประจำวัน: ในช่วงรายการข่าวหรือวาไรตี้

๔. D – Digital & Local Distribution ช่องทางเผยแพร่หลากหลาย คลื่นวิทยุชุมชนเดิม โซเชียลมีเดียออนไลน์: Facebook, YouTube, website, และเครือข่ายวิทยุท้องถิ่น: ขยายผลความร่วมมือ

๕. I – Inspiration การสร้างแรงจูงใจ แรงบันดาลใจ และออกแบบเนื้อหาเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

๖. O - Organization Development พัฒนาปรับปรุงตนเอง ดำเนินกิจการตามเป้าหมาย เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม

^๑ อชิรญา สุภาเดช, การพัฒนารูปแบบการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจังหวัดนครราชสีมา, ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๖๔, บทคัดย่อ.





บรรณานุกรม

๑.ภาษาไทย:

ก.ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข.ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

พระครูโสภณธรรมวิภาส เอี่ยมเบิ่งลำ, การพัฒนาการจัดการรายการวิทยุเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาของนักจัดรายการวิทยุชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่าง, **ดุสิตบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์**, มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๖๐, บทคัดย่อ.

พระมหาสุเทพ ฉันทสุโข (มะแป้นไพร), ปมาณิกา ๔ ของพระเถระผู้เป็นเอตทัคคะด้านการเผยแผ่, **พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), บทคัดย่อ.

อชิรญา สุภาเดช, การพัฒนารูปแบบการจัดการรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จังหวัดนครราชสีมา, **ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศาสตร์**, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๖๔, บทคัดย่อ.

ราชกิจจานุเบกษา. **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย**. พ.ศ.๒๕๔๐. เล่ม ๑๑๔ ตอนที่ ๕๕ ก.

(๒) บทความวารสาร:

ประทีป พิษทองกลาง. รูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร. **วารสารปรัชญาและศาสนา**. กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาเชียงใหม่. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ ก.ค. - ธ.ค. ๒๕๖๑.

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

Mediathailand, **สื่อเสียงและรายการวิทยุ**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

https://www.mediathailand.org/2012/06/blog-post_03.html# [๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๘].

